

De crisis van de homoseksuele solidariteit

Over neoliberalisme, online communities en het verval van gemeenschapszin onder homo's

De homotolerantie onder de Nederlanders neemt nog altijd toe, zo laten opinieonderzoeken zien. Maar toch wemelt het nog van de maatschappelijke oordelen, vooroordelen en verwachtingen over homoseksualiteit, waardoor ook homo's onderling steeds meer tegenover elkaar komen te staan. De ooit eensgezinde, solidaire en subversieve homobeweging is nu vooral bezig met 'gewoon doen', en raakt het zicht op gemeenschappelijke belangen steeds meer kwijt.

Door: Laurens Buijs
Fotografie: Eva van Barneveld

“When did smoking become part of us?”, luidde de zin op een billboard in de Castro, de beroemde 'gayborhood' van San Francisco waar ik een tijd terug op vakantie was. Boven deze tekst stond een grote regenboogvlag afgebeeld, waarvan de oranje streep was vervangen door een sigaret met filter. De boodschap: 'wij' homo's hebben al zoveel te maken met AIDS, waarom zouden we kanker er ook nog bij willen hebben?

Ik pakte mijn fotooestel erbij omdat ik me realiseerde dat een dergelijke poster niet zo snel in de Amsterdamse homoscene te vinden zal zijn. Homo's laten zich hier niet in dezelfde mate als een gemeenschap aanspreken. Dat heeft te maken met het feit dat de Nederlandse homobeweging zich al snel op integratie in de samenleving ging richten, zoals ook is af te leiden uit de officiële 'voornaam' van homobelangenvereniging COC: de 'Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit'. In 1992 al beschreef de jonge Jan Willem Duyvendak (inmiddels hoogleraar sociologie) in zijn proefschrift dat vertegenwoordigers van de Nederlandse homobeweging in het poldermodel meer dan elders een plek aan de onderhandelingstafel kregen, waardoor homo's bijvoorbeeld een grote rol konden spelen bij de bestrijding van de AIDS-crisis. Daardoor radicaliseerden de homo's hier minder sterk dan in andere landen.

De strategie van integratie en accommodatie heeft duidelijk zijn

vruchten afgeworpen, en niet alleen bij de strijd tegen AIDS. Mede door de politieke invloed van de homobeweging in de polderpolitiek werden gelijke rechten afgedwongen en werd homoseksualiteit in sneltreinvaart genormaliseerd. De tolerantie voor andere seksuele oriëntaties is de afgelopen decennia duidelijk gegroeid, en in Europees vragenlijstonderzoek komt Nederland keer op keer als meest homotolerant naar voren.

Maar de laatste twee SCP-rapporten over homo-acceptatie in Nederland laten ook een andere kant van deze normalisering zien. Nederlanders zijn op het gebied van gedrag en identiteit nog altijd uitgesproken heteronormatief. Homoseksuelen worden 'okay' gevonden, als ze maar 'normaal' doen: extravagantie en nichterigheid wordt door de meerderheid gezien als storend en niet authentiek. Volgens onze docent homostudies Gert Hekma zijn de historische wortels van deze houding terug te voeren tot omstreeks 1950, toen artsen langzaam afstand namen van vrouwelijkheid als centraal concept in hun theorieën over homoseksualiteit, en gingen verklaren dat homo's afgezien van hun seksuele voorkeur 'gewoon hetzelfde' als hetero's waren. Daarmee nam de intolerantie voor 'vrouwelijkheid' en 'nichterigheid' van homo's toe.

De op integratie gerichte homobeweging heeft helaas weinig oog voor deze schaduwkant van de normalisering. Organisaties als het COC zijn in toenemende mate lobby-

clubs geworden. Ze zijn zeer bedreven in het politiek-juridische spel in Den Haag, maar zijn verleerd om structurele maatschappelijke oorzaken van homo-intolerantie te politiseren en op basis daarvan de achterban te mobiliseren. Daarom is de huidige homogemeenschap compleet onbekend met de term heteronormativiteit en de onderdrukkende effecten ervan. Sterker nog: veel homo's blijken deze heteronormativiteit te internaliseren.

Het wemelt onder de Nederlandse homojongeren vandaag de dag van de 'self-hating gays'

Uit een onderzoek dat ik in 2009 deed samen met de Maastrichtse hoogleraar Gezondheidspsychologie en Homoseksualiteit Harm Hospers blijkt dat veel homojongeren van nu in een identiteitscrisis zitten. Aan de ene kant snakken zij naar een leven waarin ze niet meer hoeven te doen alsof ze op meisjes vallen, maar aan de andere kant ondernemen ze allerlei krampachtige pogingen om 'typisch homogedrag' te ontlopen, zelfs zij die daar diep van binnen wel het liefst uiting aan zouden geven. De worsteling die gepaard gaat met 'coming out' is niet verdwenen maar van aard veranderd: zelfacceptatie »

van de seksuele voorkeur is makkelijker geworden, maar het omarmen van eigen karaktereigenschappen of gedragingen die tegen dominante gendernormen ingaan niet.

Homojongeren blijken elkaar bovendien heteronormatief te disciplineren. Zij nemen vaak krachtig afstand van homojongens die in hun ogen niet 'mannelijk' of 'normaal' genoeg doen, wat de solidariteit onder homo's ernstig onder druk zet. Het wemelt onder de Nederlandse homojongeren vandaag de dag van de 'self-hating gays', die met hun heteronormatieve opvattingen zorgen voor verrassende vormen van intolerantie en seksuele repressie.

Dit is bijvoorbeeld goed te merken op de onder homojongens razend populaire nieuws- en sociaal netwerksite *gay.nl*. In 2010 werd op deze website een nogal nichterige jongen geïnterviewd die op straat door een groepje jongens was uitgescholden voor 'vieze flikker', bespuugd en in elkaar geslagen. Bij sommige leden van de website was weinig steun te vinden voor het slachtoffer. "Wat verwacht je dan ook echt als je zo erbij loopt," schreef de een onder het artikel. "Er zo bijlopen is inderdaad een beetje als een rode lap op een stier," viel een ander hem bij. En een derde deed er nog een schepje bovenop: "Aangezien zijn foto, zou ik hem zelfs aanvalen. Hij loopt er ook zelf mee te koop."

Een vriend van mij vertelde mij onlangs persoonlijk hoe het is om de volle kracht van de geïnternaliseerde heteronormativiteit op *gay.nl* over je heen te krijgen. Deze androgyne jongen groeide op op het platteland van Limburg en vond daar tot zijn frustratie weinig ruimte om zichzelf te zijn. De opluchting was dan ook

groot toen hij op 16-jarige leeftijd de website *gay.nl* ontdekte, waar hij zich eindelijk vrij voelde om via door middel van vrolijke teksten en kleurige plaatjes op zijn profiel uiting te geven aan zijn vurige liefde voor de vrouwelijke genderrol. Maar deze online omgeving bleek voor hem weinig toleranter dan Limburg zelf. Meermalen werd hij getreiterd en uitgescholden door andere homojongeren, omdat hij met zijn uitgesproken profiel "de goede naam van alle homo's" zou besmeuren. Nadat hij van een van de leden doodverwensingen kreeg toegestuurd, besloot hij zijn account op te heffen.

De op integratie gerichte homobeweging heeft helaas weinig oog voor de schaduwkant van de normalisering

Volgens de Amerikaanse sociologe Lisa Duggan hangt heteronormativiteit onder homo's samen met de opkomst van het neoliberalisme vanaf de jaren zeventig en tachtig, ofwel de sociaaleconomische ideologie die via grootschalige privatiseringen en kapitaalvriendelijke politiek zorgde voor een machtsverschuiving van de staat naar de markt. Toen deze markt ook in toenemende mate naar homo's ging lonken, hebben veel homo-organisaties daaraan toegegeven. De linkse agenda van economische herverdeling en de radicale hervorming van normen op het gebied van gender en seksualiteit die de homobeweging traditiegetrouw uitdroeg, is steeds meer naar de achtergrond verdronken naarmate grotere segmenten van de homobe-

weging zich neerlegden bij en profiteerden van de bestaande economische en politieke structuren.

De groeiende acceptatie van homo's in Nederland kan ook in het licht van het oprukkende neoliberalisme begrepen worden. Collegapromovendus en antropoloog Paul Mepschen betoogde onlangs met collega's in het prestigieuze journal *Sociology*, en alleen in een opiniestuk op *Joop.nl* dat homoseksuele mannen hierdoor "werden ontdekt als koopkrachtige consumenten, die graag zelf sleutelden aan hun representatie. De campy, nonconformistische homo veranderde zo in de kampioen

van consumptie en lichamelijke perfectie". Zo zijn homo's in Nederland verworden tot een symbool van onze neoliberale ideologie.

Tegelijkertijd zien we dat de Nederlandse rechtse partijen – van oudsher niet bepaald uitblinkers in de strijd voor homo-emanipatie – sinds de opkomst van Pim Fortuyn steeds nadrukkelijker naar homorechten verwijzen in hun strijd tegen de multiculturele samenleving. Het vermeende gebrek aan homo-acceptatie onder migranten en hun kinderen wordt gebruikt als argument voor de rechtse stelling dat de 'traditionele, achterlijke' islam en het 'seculiere, moderne' Nederland niet samengaan. Mepschen laat zien hoe in Nederland een nieuw 'seksueel nationalisme' wordt geconstrueerd,

dat homo- en vrouwenrechten aanbort als bronnen van nationaal zelfbewustzijn.

En homo's tonen zich voor deze nationalistische retoriek gevoelig, zoals ook blijkt uit een peiling onder de bezoekers van *gay.nl* in 2010. De VVD en de PVV werden nagenoeg even groot en haalden samen 41% van de stemmen, terwijl de linkse partijen PvdA, SP en GroenLinks samen niet verder kwamen dan 27%. Bovendien is Rita Verdonk sinds kort een populaire vaste columnist op de

website. Het plotselinge succes van rechts-populistische partijen als de PVV en (daarvoor) Trots op Nederland in deze doelgroep laat zien dat met name de homojongeren in toenemende mate het zicht op de linkse geschiedenis van de homogemeenschap verliezen.

Het bedrijf achter *gay.nl* blijkt niet toevallig exemplarisch te zijn voor de 'neoliberalisering' van de homobeweging. De website is onderdeel van het commerciële moederbedrijf GayGroup, dat gevestigd is in een

statig kantoorpand aan de Amsterdamse Keizersgracht. Op de website worden adverteerders gelokt met wat "feiten" over de "miljoen homo's" in Nederland: zij zouden een "spending power" hebben "van 19 miljard euro!", en "iedere marketeer" zou inmiddels weten dat deze groep "trends zet, smaak- en spraakmakend is en een gemiddeld hoger bestedingspatroon heeft".

Los van het verkopen van advertenties blijkt de GayGroup een andere lucratieve bezigheid ontplooid te hebben. Door middel van verleidelijke banners en via peperdure sms- en 06-lijnen wordt getracht om porno aan de vele jongeren op *gay.nl* te verkopen. Daarbij wordt nadrukkelijk geadverteerd met 'bareback-porno', ofwel porno waarin anaal wordt geneukt zonder condoom. Toen ik een medewerker van *gay.nl* een jaar of twee geleden vroeg of het bedrijf niet beter een verantwoord pornobeleid kon gaan ontwikkelen, was het antwoord dat de website "geen goed doel" is en dat bareback-porno "nu eenmaal het meeste oplevert". Intussen is de hiv-epidemie onder Amsterdamse homo's aan een zorgwekkende opmars bezig, en laten onderzoeken zien dat met name homojongeren steeds vaker een condoom achterwege laten. De Nederlandse homo's hebben dringend weer een solidaire en antineoliberale gemeenschap nodig. ■

Laurens Buijs maakt deel uit van het onderzoeksteam 'Solidariteit in de 21ste eeuw' van het Amsterdams Instituut voor ArbeidsStudies (AIAS) en promoveert aan het Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSSR) aan de Universiteit van Amsterdam. Tevens is hij voorzitter van UvA Pride, zie www.uvapride.nl.